

PLEASE NOTE! THIS IS SELF-ARCHIVED VERSION OF THE ORIGINAL ARTICLE

To cite this Article: Aalto-Korte, K. ; Laitinen, J. ; Pesonen, M. ; Takala, E-P. ; Kurimo, R. & Poutanen M. (2016)
Hius- ja kauneudenhoitoalan terveyshaittojen ehkäisy. Ammattiopettajien täydennyskoulutus. Pinni 8-9, 1-3.

HIUS- JA KAUNEUDENHOITOALAN TERVEYSHAITTOJEN EHKÄISY

Ammattiopettajien täydennyskoulutus

Artikkelin kirjoitukseen osallistuivat:

Kristiina Aalto-Korte, Jaana Laitinen, Maria Pesonen ja Esa-Pekka Takala, Työterveyslaitos
Ritva Kurimo ja Marjo Poutanen, Laurea-ammattikorkeakoulu

Työterveyslaitoksen asiantuntijat ja Laurea-ammattikorkeakoulun lehtorit toteuttivat Opetushallituksen rahoituksella hius- ja kauneudenhoitoalan ammattiopettajien 'Hius- ja kauneudenhoitoalan terveyshaittojen ehkäisy' (HIKAT) täydennyskoulutuksen.

Hankkeessa (2015–2016) kehitettiin hius- ja kauneudenhoitoalan ammatillisten oppilaitosten opettajille täydennyskoulutus, jossa työterveyteen, työkykyyn ja työturvallisuuteen liittyvää materiaalia ja työkaluja liitettiin osaksi käytännön opetusta ammatillisissa oppilaitoksissa.

Koulutukselle on tarvetta

Kampaajat ja kosmetologit tarvitsevat työssään tietoa kosmeettisten valmisteiden allergiaa tai ihon ärsytysreaktioita aiheuttavista ainesosista, jotta he voivat välttää iho-ongelmia suojautumalla asianmukaisesti. Heidän täytyy osata neuvoa sopivia tuotteita myös allergioista ja iho-oireista kärsiville asiakkailleen.

Kampaajilla ja kosmetologeilla on paljon työhön liittyviä ihon ja tuki- ja liikuntaelimistön ongelmia, joiden ennaltaehkäisy on hyvä oppia jo ammattia opiskellessa. Ergonomian huomioiminen työtilojen suunnittelussa, kalusteiden ja työvälineiden hankinnassa, työtapojen valinnassa ja töiden järjestelyssä vähentävät työstä aiheutuvia ongelmia. Kampaajista ja kosmetologeista iso osa toimii yrittäjinä, jolloin he joutuvat vastaamaan paitsi omasta myös työntekijöittensä työkyvystä. Työturvallisuusasiat ovat sen vuoksi tärkeitä hallita. Työkykyä voi ylläpitää myös hyvillä elämäntavoilla ja edistämällä sekä omaa että työyhteisön hyvinvointia.

Ihottumat ja kampaajan työ

Kampaajan ammattiin liittyy huomattava ammatti-ihotaudin riski. Kampaajilla esiintyy sekä allergisia että ärsytysihottumia ja lisäksi monet ihosairaudet pahenevat kampaajan työssä. Kosmeettisten valmisteiden hajusteet, säilöntäaineet ja erityisesti hiusvärien tietyt kestovärit ja hiusten vaalennusaineet ovat useimmiten allergisen ihottuman aiheuttajia.

Hajuste-allergia on väestössä yleistä, ja se aiheutuu pääosin kosmeettisten tuotteiden käytöstä. Herkistävien hajuste-yhdisteiden valtavan määrän vuoksi kampaajan hajuste-allergiaa voi olla vaikea osoittaa ammattitautiksi. EU:n vaatima 26 hajuste-yhdisteen ilmoittaminen ainesosaluetteloissa on helpottanut tilannetta jonkin verran.

Kampaajan kannattaa ehdottomasti suojautua työssään käyttämällä oikeanlaisia suojakäsineitä oikeaoppisesti ja lisäksi niitä on vaihdettava riittävän usein. Kampaajan on hyvä pestä kätensä hajusteettomalla pesuaineella ja käyttää hajusteetonta kosteus- tai perusvoidetta käsiensä hoitoon.

Koulutuksen suunnittelu ja toteutus

Täydennyskoulutuksen suunnittelussa oli jo heti alkuvaiheessa mukana edustajia myös kuudesta ammatillisesta oppilaitoksesta Työterveyslaitoksen ja Laurea ammattikorkeakoulun edustajien lisäksi.

Koulutus sisälsi neljä eriaiheista moduulia, joista opintopisteitä kertyi yhteensä 20.

Koulutus toteutettiin pääosin verkkototeutuksena ja lisäksi oli kolme lähipäivää Laurea Tikkurilassa. Täydennyskoulutukseen osallistui 35 ammattiopettajaa eri puolilta Suomea, ja 25 heistä sai koulutuksen valmiiksi suunnitellun varsinkin tiukan aikataulun puitteissa.

Ammatinopettajat saivat tehtäviä, jotka toteutettiin käytännön opetustyössä omien opiskelijoiden ja mahdollisuuksien mukaan myös omien kollegoiden kanssa. Koulutuksessa annettiin materiaalia ja välineitä opetustyöhön. Opettajat myös kehittivät itse näitä välineitä, esimerkiksi työturvallisuuteen liittyviä tarkistuslistoja, ja kokeilivat niitä omassa työssään.

Koulutukseen osallistuvat opettajat koostivat koulutuksen ajan oppimispäiväkirjaa. Päiväkirjan muoto oli vapaa. Päiväkirjat ja lukuvuoden mittainen oppimispolku esiteltiin viimeisenä lähiopetuksen päivänä.

Monessa ammattikoulussa aiottiin jatkaa HIKAT-tehtävien käyttöä opetuksessa täydennyskoulutuksen jälkeenkin. Näin työturvallisuustieto siirtyisi valmistuvien opiskelijoiden mukana työelämään. Tehokas tapa välttää työperäisiä ongelmia on pyrkiä löytämään oikeat ja turvalliset työtavat jo opiskeluaikana.

Opetushallitus myönsi rahoituksen toisen asteen opettajien täydennyskoulutukseen huhtikuussa 2015 ja koulutus tuli toteuttaa vuoden 2016 loppuun mennessä. Koulutus aloitettiin jo syksyllä 2015, mistä seurasi haastetta suunnitteluun ja aloitukseen, koska välissä oli kesätauko. Koulutus loppui lokakuun lopussa 2016.

Aihealueiden esittely

Kosmetiikan raaka-aineosaaminen, lainsäädäntö ja mikrobiologia:

Työympäristön turvallisuuden lisäämiseksi tavoitteita olivat muun muassa, että koulutukseen osallistuva perehtyy kosmetiikkalainsäädäntöön käyttäjän ja kosmetiikan parissa työskentelevän näkökulmasta. Tärkeää on, että hän osaa EU:n kosmetiikkalainsäädännön määräämät alalla toimijoiden vastuut ja tunnistaa kosmetiikkatuotteista erityisesti allergiaa aiheuttavia ainesosia ja niitä koskevia lainsäädännöllisiä määräyksiä. Lisäksi on tärkeää, että hän osata ohjata omia opiskelijoitaan lainsäädäntötiedon pariin ja tiedon päivittämiseen.

Opettaja ohjattiin myös havainnoimaan työympäristöään ja tarkastelemaan eri työvaihteita mikrobiologisen kontaminaation riski huomioiden. Täydennyskoulutustehtävissä heidän täytyi yhdessä opiskelijoidensa kanssa pilkkoa totutut työketjut osiin ja pohtia, täytyvätkö puhtausvaatimukset läpi työketjun. On tärkeää, että opettajat tunnistavat mikrobiologian näkökulmasta työympäristön puhtauden merkityksen ja kosmetiikkatuotteiden säilymiseen vaikuttavat tekijät myös tuoteturvallisuuden varmistajina.

Moduuli sisälsi myös kokoavan raaka-aineisiin ja lainsäädäntöön liittyvän kehittämistehtävän. Koulutettava yhdessä työtovereidensa ja muiden koulutettavien kanssa käynnisti sähköisen tuotekäsikirjan suunnittelun kaikista koulullaan käytettävistä kosmeettisista valmisteista siten, että käsikirjasta löytyisi valmisteiden ainesosaluettelot. Luetteloista nostettaisiin esiin allergisoivimmat raaka-aineet ja raaka-aineiden lainsäädännölliset määräykset. Tämä käsikirja voisi olla käytössä myös opiskelijoilla.

Ihotaudit, allergiat ja hengitystiesairaudet:

Moduulin 2 opetuksen ja oppimisen tavoitteeksi asetettiin se, että osallistuja tunnistaa tärkeimmät hius- ja kauneudenhoitoalan töissä esiintyvät ihon ja hengitysteiden terveysriskien aiheuttajat, tietää, millaisia terveysongelmia ne voivat aiheuttaa ja tuntee keinot terveysriskien hallintaan.

On tärkeää, että opettaja on motivoitunut toteuttamaan terveysriskien ennaltaehkäisyä omassa työssään ja välittämään tietoa riskien aiheuttajista ja suojautumiskeinoista opiskelijoilleen, kollegoilleen ja (työssä oppimisen)työpaikoille.

Opettaja kävi omien opiskelijoittensa kanssa läpi oman työympäristönsä eli koulun opetustilan ihon suojaamiseen liittyviä yksityiskohtia valmiin tarkistuslistan avulla ja muokkasi listasta omaan työympäristöön sopivan version. Tavoitteena oli kehittää työkalu, jonka avulla ihon suojaamiseen liittyvät asiat pysyvät kunnossa jatkossakin.

Suojakäsineiden riisuminen käsien ihoa likaamatta on vaikeaa. Demonstraatioiden avulla omille opiskelijoille opetettiin oikeaoppinen käsineiden riisuminen. 'Julisteet opetuksessa' -tehtävässä kehitettiin ihon suojaamisen tärkeydestä muistuttava juliste omaan opetustilaan. 'Kohti uusia työtapoja' -tehtävässä osallistujat pohtivat sekä yksin että verkkokeskusteluissa ihon suojaamisen kannalta ongelmallisia työtapoja ja mahdollisuuksia muuttaa niitä omilla työpaikoillaan.

Hengitysteiden suojeluosiossa tutustuttiin erityisesti suojautumiseen rakennekynsien valmistuksessa sekä Työterveyslaitoksen 'Töissä terveenä' -sivustoon, joka käsittelee allergisten sairauksien vaikutusta ammatin valintaan.

Ergonomia, työsuojelu ja työturvallisuus:

Moduulin aihealueet olivat 1) Työsuojelun perusteet ja työturvallisuuslain velvoitteet, 2) Ergonomian yleiset periaatteet, 3) Työn analysointi ja kehittämiskohteiden valinta ja 4) Työn kehittämisen periaatteita.

Tavoitteena oli, että toisen asteen opiskelijoiden osaaminen ergonomiasta ja työturvallisuudesta omaan ammattiin kehittyi harjoittelemalla ko. asioita ammatillisessa koulutuksessa. Ergonomian peruseriaatteena on työn ja ihmisen välisen vuorovaikutuksen kehittäminen. Aloitustennoilla korostettiin, että työssä tulisi huomioida ihmisen ominaisuudet ja rajoitteet. Työn kehittämisessä tulisi arvioida työn kokonaisuutta, ei siis vain esimerkiksi yksittäisiä työasentoja tai työkalujen muotoilua.

Moduuli sisälsi materiaalia työturvallisuudesta ja ergonomiasta hius- ja kauneudenhoitoalalla. Lopullisessa materiaalikoosteessa oli julkaisuja Työterveyslaitoksen, Työterveysrahaston, Opetus- ja Kulttuuriministeriön sekä EU:n ja USA:n työsuojelu- ja työterveysorganisaatioiden julkaisemia kirjallisia materiaaleja. Näiden avulla opiskelijoiden tuli koostaa kauneudenhoitoalalle sopiva työsuojelun ja ergonomian tarkistuslista ja sitten kokeilla sen käyttöä opetuksessaan.

Osallistajat kertoivat myös jakaneensa harjoitukset kollegoilleen ja pohtineensa niitä työympäristön turvallisuuteen liittyvissä keskusteluissa. Lupaavaksi kehittämällä oppimisen keinoksi osoittautui työtapana, jossa työturvallisuuden ja ergonomian opetus toteutettiin antamalla opettajien koota tarkistuslistoja tulevien työntekijöiden käytettäväksi.

Työkyky, työyhteisön hyvinvointi, jaksaminen ja terveelliset elämäntavat:

Viimeisessä moduulissa olivat aiheena työkyky ja työssä jaksaminen. Keskeisinä sisältöinä olivat työkyvyn osa-alueiden tarkastelu ja oman ammatin työterveyden vaatimusten tunnistaminen. Tärkeänä tavoitteena oli myös löytää keinoja työkyvyn ylläpitoon ja ohjata myös omia opiskelijoita tunnistamaan ammatin vaatimuksia ja ohjata heitä löytämään keinoja edistää työterveyttä ja ylläpitää työkykyä.

Tavoitteena oli, että koulutukseen osallistuja tunnistaa työkyvyn osa-alueet sekä oman ammatin vaatimukset työkyvylle ja terveydelle. Koulutukseen osallistuja omaksuu keinoja edistää omaa työkykyä ja terveyttä ammatissaan. Tärkeänä tavoitteena oli, että koulutukseen osallistuva opettaja osaa opettaa vastaavat asiat opiskelijoilleen.

Moduulin tehtävissä opettajat toteuttivat ensin opetuksessaan työpajan 'Sytyttääkö', samalla lailla kuin se heille toteutettiin moduulin aloittaneessa lähipäivässä. Työpajan toteutusta arvioitiin ja kehitysideat kirjattiin ylös. Opettajat arvioivat myös oppilaiden tiedontarpeita: Miten hyvin he tunnistavat tulevan ammattinsa vaikutukset ja vaatimukset omalle työkyvylleen ja miltä osin osaaminen on hyvällä tasolla? Mitkä ovat keskeiset tavoitteet edistää työkyvyn osaamisen kehittämistä jatkossa?

Toisessa moduulin tehtävässä opettajat suunnittelivat kirjallisuuteen perehtyen kaksi opetustuokiota työkyvyn ylläpitämisestä. Kolmantena tehtävänä oli suunnitella opetustuokioita ensimmäisen tehtävän tulosten perusteella.

Koulutuksesta saatu palaute ja tähtäys tulevaan

Kaikista moduuleista kerättiin palautetta e-lomakekyselynä. Moduuleista kysyttiin samat 11 kysymystä. Lisäksi oli mahdollista antaa sanallista palautetta.

Sanallisista palautteista nousi esiin koulutuksen kehittämiskohteita seuraavaan toteutukseen. Palautteissa olleet muutamat huomautukset tiukasta aikataulusta ja verkkoalustaan liittyvistä hankaluuksista olivat ymmärrettäviä ja aiheellisia. Moduulin vaiheittainen avautuminen on mahdollisesti hankaloittanut opettajan oman aikataulun suunnittelua. Verkkoalustasta oli mm. vaikea selvittää, mitkä tehtävät oli tehty ja mitä tekemättä.

Palautteiden ja koulutuksen järjestäjien kokemuksen perusteella seuraava toteutus olisi hyvä suunnitella yksityiskohtaisesti selvästi aiemmin, koska silloin se mahdollistaisi opettajille paremmin oman työnsä suunnittelun oman opiskelijaryhmänsä tai yhdessä kollegoidensa kanssa.

Aikatauluun ja verkkoalustaan liittyvää kritiikkiä lukuun ottamatta palaute oli muuten pääsääntöisesti hyvää. Toteutukseen kokonaisuutena, materiaaleihin, tehtäviin ja ohjaukseen oltiin hyvin tyytyväisiä. Toteuttajien näkökulmasta koulutus onnistui pääosin hyvin, kun otetaan huomioon koulutuksen laajuus ja lukuisten tehtävien toteuttaminen opettajien omissa opetusryhmissä käytännön koulutyössä.

HIKAT-koulutus halutaankin toistaa, koska kaikki halukkaat eivät mahtuneet mukaan ensimmäiselle toteutukselle.

Työterveyslaitos avaa hankkeelle lähiaikoina nettisivut www.ttl.fi

Kuva Ilpo Vuorivirta / Laurea ammattikorkeakoulu

Aloituspäivässä lokakuussa 2015 mukana olivat ylilääkäri **Kristiina Aalto-Korte** (oikealla) ja apulaisylilääkäri **Maria Pesonen** (vasemmalla) Työterveyslaitokselta ja hankkeen projektipäällikkö **Ritva Kurimo** Laureasta.

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

